

آیات متشابه در اندیشه فریقین

و

تأثیر آن بر حقوق ملت‌ها

تألیف:

دکتر سیف‌اله مدبر چهاربرج

سرشناسه	:	مدبر چهاربرجی، سیف‌الله، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	:	آیات متشابه در اندیشه فریقین و تاثیر آن بر حقوق ملت‌ها/ مولف سیف‌الله مدبرچهاربرج.
مشخصات نشر	:	اردبیل: دانشگاه محقق اردبیلی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۲۸۴ ص.
شابک	:	978-622-7258-53-0
وضعیت فهرست نویسی	:	فهرست شده
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	قرآن - متشابهات و محکامات
موضوع	:	Qur'an – Mutashabehat va Muhkamat (Clear and obscure verses)
موضوع	:	قرآن - متشابهات و محکامات - مطالعات تطبیقی
موضوع	:	Qur'an – Mutashabehat va Muhkamat (Clear and obscure verses) – Comparative studies
موضوع	:	تفاسیر- مطالعات تطبیقی
موضوع	:	Qur'an – Commentaries – Comparative studies
شناسه افزوده	:	دانشگاه محقق اردبیلی
شناسه افزوده	:	University of Mohaghegh Ardabili
رده بندی کنگره	:	BP۸۵/۱
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۱۵۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۴۵۹۱۵۲
اطلاعات رکورد کتابشناسی	:	فیبا

فهرست مطالب

تقریظ ۱.....	۵
تقریظ ۲.....	۶
پیشگفتار.....	۱۵

فصل اول: محکم و متشابه..... ۱۷

تعریف محکم.....	۱۸
الف. محکم در لغت.....	۱۸
ب. محکم در اصطلاح.....	۲۱
تعریف متشابه.....	۲۴
الف. متشابه در لغت.....	۲۴
ب. متشابه در اصطلاح.....	۲۶
کاربرد محکم و متشابه در قرآن کریم.....	۲۷
الف. کاربرد محکم در قرآن کریم.....	۲۷
ب. کاربرد متشابه در قرآن کریم.....	۲۹
تعریف تفسیر.....	۳۳
الف. تفسیر در لغت.....	۳۳
ب. تفسیر در اصطلاح.....	۳۳
تعریف تأویل.....	۳۴
الف. تأویل در لغت.....	۳۴
ب. تأویل در اصطلاح.....	۳۵
تعریف راسخون فی العلم.....	۳۷
الف. راسخ در لغت.....	۳۷
ب. راسخ در اصطلاح.....	۳۸
محکم و متشابه در گستره مذاهب.....	۳۹

- الف. دسته‌بندی آیات ۳۹
- ب. دیدگاه‌های مختلف درباره احکام و تشابه آیات ۴۲
- ج. خاستگاه تشابه در آیات قرآن ۴۵
- تعداد آیات متشابه از نظر فریقین ۴۶
- رویکرد فریقین به محکم و متشابه ۴۶
۱. آیات محکم از نظر فریقین ۴۶
۲. آیات متشابه از نظر فریقین: ۴۷
- رویکرد صحیح به متشابهات ۴۸

فصل دوم: معیارهای شناخت محکم از متشابه ۴۹

- مقدمه ۵۰
- تعریف معیار ۵۱
- الف. معیار در لغت ۵۱
- ب. معیار در اصطلاح ۵۱
- ج. معیارهای فریقین در احکام و تشابه آیات ۵۲
- معیارهای قرآنی ۵۴
- الف. معیارهای قرآنی از دیدگاه امامیه ۵۴
- ب. معیارهای قرآنی از دیدگاه اهل سنت ۵۹
- معیارهای حدیثی ۶۱
- الف. معیارهای حدیثی امامیه ۶۲
- ب. معیار حدیثی اهل سنت ۶۵
- معیار عقلی ۶۶
- الف. معیارهای عقلی مفسران امامیه ۶۶
- ب. معیارهای عقلی برخی مفسران اهل سنت ۶۹
- اتفاق در معیار، اختلاف در برداشت ۷۱
- الف. معیارهای قرآنی مورد اتفاق فریقین ۷۱
- ب. معیار حدیثی و روایی مورد اتفاق فریقین ۷۴

ج. معیار عقلی مورد اتفاق فریقین..... ۷۵

فصل سوم: آیات متشابه اعتقادی..... ۷۷

مقدمه..... ۷۸

توحید..... ۷۹

الف. اقسام توحید..... ۸۲

توحید در اسماء و صفات..... ۸۳

ب. توحید در ربوبیت..... ۸۹

ج. توحید در الوهیت..... ۹۵

دیدگاه امامیه..... ۹۵

دیدگاه اهل سنت..... ۹۶

بررسی تطبیقی تعدادی از صفات خداوند متعال..... ۹۷

۱. بررسی تطبیقی صفت استواء..... ۹۸

۲. بررسی تطبیقی صفت نفس..... ۱۰۰

۳. بررسی تطبیقی صفت وجه..... ۱۰۵

۴. بررسی تطبیقی صفت «عین» نزد فریقین..... ۱۱۲

۵. بررسی تطبیقی صفت «ید» نزد فریقین..... ۱۱۶

۶. جمع‌بندی بررسی تطبیقی تفسیر آیات متشابه صفاتی نزد فریقین..... ۱۲۲

نبوت..... ۱۲۶

الف. عصمت انبیا در نگاه امامیه..... ۱۲۷

دلایل عصمت..... ۱۲۹

ب. عصمت در نگاه اهل سنت..... ۱۳۴

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری..... ۱۴۲

عدل..... ۱۴۴

مفهوم‌شناسی عدل..... ۱۴۶

عدل از نگاه امامیه..... ۱۴۷

عدل از نگاه اهل سنت..... ۱۴۹

۱۵۶	 امامت
۱۵۷	 مفهوم شناسی امامت
۱۵۷	 ۱. ولایت
۱۵۸	 ۲. امامت
۱۶۷	 مراتب ولایت
۱۷۹	 شأن نزول آیات ولایت
۱۸۱	 نتیجه گیری
۱۸۸	 معاد
۱۸۸	 مفهوم شناسی معاد
۱۹۰	 ۳-۵-۱. اهمیت اعتقاد به معاد
۱۹۱	 ۳-۵-۲. نظریات مختلف در مورد معاد
۱۹۲	 ۳-۵-۳. معاد در قرآن
۱۹۴	 ۳-۵-۴. دلایل ضرورت و امکان معاد
۱۹۸	 ۳-۵-۵. معاد از دیدگاه فریقین
۲۰۶	 ۳-۵-۶. بررسی تطبیقی معاد

فصل چهارم: بررسی تطبیقی آیات متشابه فقهی ۲۱۹

۲۲۰	 قصر نماز مسافر
۲۲۴	 دیدگاه امامیه
۲۲۷	 حدیث زراره و محمد بن مسلم
۲۳۱	 دیدگاه اهل سنت
۲۳۴	 بررسی تطبیقی نظر فریقین در نماز مسافر
۲۳۴	 بررسی تطبیقی آیه وضو
۲۳۵	 مفهوم شناسی وضو
۲۳۷	 خاستگاه اختلاف در وضوء
۲۳۹	 بررسی کیفیت وضو از دیدگاه امامیه
۲۴۳	 بررسی کیفیت وضو از دیدگاه اهل سنت

۲۴۷.....	تحلیل و بررسی.....
۲۵۰.....	عامل نحوی در کلمه «ارجلکم».....
۲۵۲.....	بررسی تطبیقی آیه خمس.....
۲۵۲.....	مفهوم شناسی خمس.....
۲۵۴.....	دیدگاه امامیه درباره خمس.....
۲۵۴.....	قلمرو خمس.....
۲۵۷.....	مصارف خمس.....
۲۵۷.....	ارتباط حکمی آیه خمس با آیات دیگر.....
۲۵۸.....	شان نزول آیه خمس.....
۲۶۰.....	دیدگاه اهل سنت درباره خمس.....
۲۶۰.....	قلمرو خمس.....
۲۶۵.....	مصارف خمس.....
۲۶۵.....	ارتباط حکمی آیه خمس با آیات دیگر.....
۲۶۷.....	شان نزول آیه خمس.....
۲۶۸.....	تحلیل و بررسی تطبیقی.....

فصل پنجم: بررسی تطبیقی آیات متشابه تاریخی..... ۲۷۱

۲۷۲.....	مقدمه.....
۲۷۳.....	الف. مفهوم‌شناسی آیات متشابه تاریخی.....
۲۷۴.....	ب. نظر فریقین درباره آیات متشابه تاریخی.....
۲۷۴.....	دیدگاه اندیشمندان امامیه.....
۲۷۵.....	دیدگاه اندیشمندان اهل سنت.....
۲۷۶.....	بررسی تطبیقی.....
۲۷۸.....	دیدگاه اندیشمندان امامیه.....
۲۷۹.....	دیدگاه اندیشمندان اهل سنت.....
۲۸۱.....	بررسی تطبیقی آیات متشابه اجتماعی.....
۲۸۱.....	مفهوم‌شناسی آیات متشابه اجتماعی (اشتغال زنان).....

پیش‌گفتار

آیات قرآن کریم برخی محکم و برخی متشابه هستند. در این کتاب به دنبال راه‌های استفاده درست از آیات متشابه هستیم که در قرآن و روایات نحوه استفاده از آن‌ها آمده است و باید برای تفسیر آیات متشابه از آیات و روایات به صورت تلفیقی استفاده و در معیار درستی روایات دقت کنیم تا روایات نادرست ما را به گرداب تحریفات نیفکند؛ ولی مع الاسف در طول تاریخ برخی از مفسران و راویان به این مشکل مبتلا شده‌اند و آثار گفتاری و قلمی‌شان سبب ایجاد نحله‌های فکری و اعتقادی در جهان اسلام شده است و همه این مشکلات، از برخورد ناصحیح با آیات متشابه ایجاد شده‌اند؛ از این رهگذر اختلافات فکری و اعتقادی به درون جامعه مسلمانان نفوذ پیدا کرده است و سبب شده همدیگر را قبول نداشته باشند. رفته‌رفته نظام‌های سلطه از این اختلافات باخبر شده، در آتش اختلافات این جوامع دمیده‌اند تا به منافع خود دست یابند. در این میان، حقوق اجتماعی و حتی فردی یکایک مسلمانان دست‌خوشی نامایمات شده است؛ در برخی از مواقع برای حفظ جان، مال و ناموس، احکام ثانوی مطرح شده و به صورت مسائل دینی در زندگی مردم ساری و جاری گشته است؛ مثلاً بحث تقیه در مکتب امامیه حاصل نا امنی‌های جانی، مالی و ناموسی برای پیروان اهل‌بیت بوده و هنوز در برخی از کشورها هست. در تاریخ بعد از پیامبر اسلام، تفسیرهای خودسرانه و تحقیق‌های نادرستی را با برداشت‌های شخصی و بدون لحاظ معیارهای مورد قبول و منطقی به بیشتر مسلمانان القا کردند؛ بدین ترتیب محدودیت‌ها و موانع گفتاری و عملی و حتی زندگی برای برخی دیگر ایجاد شد و جان تعدادی از انسان‌ها را گرفت و حقوق شهروندی انسان‌های زیادی را تضییع و موانع تحصیلی ایجاد کرد و حق حضور مؤثر در جامعه را از افراد بر مبنای همان آیات متشابه که بر طبق امیال خودشان تفسیر کرده بودند، گرفت و با حاکمیت هر کدام از مکاتب فکری و اعتقادی، حقوق سایر مکاتب ضایع شد و از حقوق حق خودشان محروم شدند و همه این حق‌کشی‌ها به اسلام نسبت داده شد؛ چون فرقه حاکم طبق عقیده خود

بقیه را خارج از اسلام معرفی می‌کرد و در برخی مواقع مهدورالدم اعلام می‌کرد؛ مثلاً معاویه طرفداران علی علیه السلام را مهدورالدم اعلام کرد و لعن بر علی علیه السلام را به نماز جمعه کشاند و یاران حجاج ابن یوسف، طرفداران اهل بیت را گردن زدند. بعد از این‌ها نوبت به محمد ابن عبدالوهاب و حامیانش رسید که برای اجرای افکار ابن تیمیه به پاخاسته بود و در برخی از شهرهای حجاز دوستداران اهل بیت را سر می‌بریدند و سرها را روی غذای صاحب‌عزا می‌گذاشتند و الزام به خوردن می‌کردند؛ سپس نوبت به القاعده و داعش و جیش‌الشام رسید. این‌ها اکثر مسلمانان را خارج از دین و ریختن خونشان را جایز می‌دانستند. طبق عقاید غلط که از کج‌فهمی گذشتگان به ارث رسیده بود، خون‌های زیادی ریختند و به نوامیس مسلمانان تجاوز کردند و خانه‌هایشان را آتش زدند و بچه‌های معصوم را سر بریدند؛ چون خود یا پدران‌شان تابع فکر آن‌ها نبودند و مثل آن‌ها فکر نمی‌کردند. همه این‌ها برخاسته از برداشت‌های غلط از آیات متشابه است و نظام‌های سلطه از این کج‌فهمی‌ها برای عاری‌سازی دامن اسلام و مسلمانان از این فکرهای آلوده و اعمال ناشایست استفاده کردند. باید حقوق‌دانان جهان با قلم‌های راستین و راسخ، تاریخ را به پای قضاوت‌شان بکشانند و حقوق ضایع‌شده را احیا کنند و تاریکی اعمال عده‌ای را برای آیندگان برملا سازند. قضاوت قضات، فقط برای زنده‌ها نیست؛ بلکه قاضی باید تاریخ را درست بفهمد و درست به محکمه بکشد و قضاوت صحیح را به جهانیان اعلام کند؛ بنابر این به نظر می‌رسد نباید تاریخ را فقط تاریخ‌دانان بخوانند؛ بلکه باید حقوق‌دانان با تاریخ‌دانان به صورت میان‌رشته‌ای به قضاوت وقایع تاریخی بنشینند و با نوشتن کتاب‌ها و مقالات علمی قضاوت‌های خودشان را به جهانیان اعلام نمایند تا بی‌گناهی برخی و نقش و تأثیر فکرهای آلوده و ظلم دست‌های پنهان نظام‌های سلطه نیز بر آیندگان آشکار شود.